

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Rozvojová politika Evropské unie po roce 1994**

**Tereza Chaloupková**

Plzeň 2017

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

**Studijní program Mezinárodní teritoriální studia**

**Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia**

**Bakalářská práce**

**Rozvojová politika Evropské unie po roce 1994**

**Tereza Chaloupková**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Děkuji paní PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a cenné rady. Také děkuji panu Ing. Františku Vlachovi, Ing-Paed IGIP za pomoc při grafickém zpracování práce. Poděkování patří rovněž mým blízkým za emoční podporu a trpělivost.

# OBSAH

<b>1 ÚVOD.....</b>	<b>6</b>
<b>2 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ .....</b>	<b>9</b>
2.1 Rozvoj .....	9
2.2 Rozvojové země .....	11
2.3 Rozvojová spolupráce .....	13
<b>3 ROZVOJOVÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE.....</b>	<b>16</b>
3.1 Právní základ a cíle rozvojové politiky .....	16
3.2 Instituce .....	19
3.3 Nástroje financování .....	21
3.3.1 Rozpočet EU .....	22
3.3.2 Evropský rozvojový fond.....	22
3.3.3 Evropská investiční banka.....	23
<b>4 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE MEZI EU A ACP STÁTY .....</b>	<b>24</b>
4.1 Charakteristika ACP.....	24
4.2 Počátky spolupráce – Dohody z Yaoundé, Arušské dohody .....	25
4.3 Dohody z Lomé I. – III.....	26
4.4 Dohoda z Lomé IV.....	28
4.5 Dohoda z Cotonou.....	31
<b>5 LOMÉ IV. VS. COTONOU.....</b>	<b>34</b>
5.1 Cíle a priority .....	34
5.2 Alokace finančních prostředků .....	36
5.3 Obchodní spolupráce.....	37
<b>6 ZÁVĚR .....</b>	<b>40</b>
<b>7 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK .....</b>	<b>43</b>
<b>8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ .....</b>	<b>46</b>
<b>9 RESUME .....</b>	<b>52</b>
<b>10 SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>54</b>

# 1 ÚVOD

Problematika rozvojových zemí je stále významným tématem v mezinárodní politice a vzhledem ke stále se měnícímu světu je třeba ji řešit. Evropská unie (EU) patří mezi největší poskytovatele rozvojové pomoci na světě a jejím cílem je zajištění trvale udržitelného rozvoje zemí třetího světa, které se i v dnešní době potýkají s chudobou nebo porušováním lidských práv. Rozvojová politika představuje významný akt v rámci vnějších ekonomických vztahů evropského společenství. Nejen že jsou členské státy povinny koordinovat své zájmy v rozvojové spolupráci s těmi unijními, ale i ostatní politiky EU se musí shodovat s cíli rozvojových programů. Důvodem pro výběr tématu rozvojové politiky EU je tedy její důležitost v dnešním světě, kde se rozdíl mezi bohatými a chudými státy neustále zvětšují a kde vznikají pochybnosti o její účinnosti.

Počátky rozvojové spolupráce EU se objevují již v Římských smlouvách z roku 1957, které ustanovily Evropské hospodářské společenství (EHS). Iniciativou pro takovou spolupráci byla postupná dekolonizace a navázání nových vztahů s bývalými koloniemi členských států. Tyto dohody ale prozatím nestanovily žádný právní základ či kompetence rozvojové politiky. Postupem času si společenství osvojilo potřebné nástroje, které byly definovány v roce 1992 podepsáním Maastrichtské smlouvy o založení Evropské unie.

V souvislosti s dekolonizací se pro Evropu stala klíčovým regionem Afrika, kde si některé členské státy (zejména Francie) chtěly udržet politický i ekonomický vliv. První smlouvou věnovanou rozvoji uzavřenou mezi Evropou a mimoevropským světem byla Dohoda z Yaoundé, podepsána v roce 1963. Vývoj rozvojové politiky EU následně ovlivnilo přijetí Velké Británie do evropského společenství, jelikož se zvýšil počet států (jakožto bývalých kolonií) zapojených do rozvojové spolupráce, přičemž některé z nich se nacházely i mimo africký kontinent. V roce 1975 byla následně podepsána Dohoda z Lomé, kde byla také ustanovena Skupina států Afriky, Karibiku a Tichomoří (African, Caribbean and Pacific Group of States – ACP). Spolupráce

pokračovala Dohodou z Cotonou z roku 2000, která trvá dodnes. Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit na vztahy právě mezi EU a uskupením ACP, jelikož tato spolupráce vytvořila základ pro rozvojovou politiku EU.

Cílem mé bakalářské práce je sledovat proměnu rozvojové politiky EU ve vztahu k zemím ACP po roce 1994. Na základě získaných poznatků zodpovím výzkumnou otázku: Jak se od sebe lišily smlouvy rozvojové spolupráce Dohoda z Lomé IV. (revidována v roce 1995) a Dohoda z Cotonou (podepsána v roce 2000)? Cíle práce bude dosaženo pomocí komparativní metody. Ke komparaci používám komparační kritéria: stanovené cíle a priority smluv, alokace finančních prostředků a proměna v obchodní spolupráci. V rámci nových globálních výzev se potřeby rozvojových zemí měnily a obě smlouvy vykazují určité rozdíly, co se týče cílů, očekávání a překážek. Komparace slouží k porovnání proměny spolupráce a poučení evropských politiků z předchozích chyb vzhledem k tomu, že Dohoda z Lomé IV. nedosáhla uspokojivých výsledků. Navíc je Dohoda z Cotonou Evropskou unií považována za nejkomplexnější smlouvu v rámci rozvojové spolupráce EU.

Samotná práce je rozdělena do tří částí. V rámci teorie považuji za nutné vysvětlit základní pojmy a termíny důležité pro uchopení tématu, jimiž se zabývá část první. Druhá část se věnuje rozvojové politice Evropské unie, jejíž právní základ se nachází v Maastrichtské smlouvě, kde byla ukotvena do prvního pilíře. Zde uvádím také cíle politiky pocházející z Evropského konsenzu o rozvoji, reformu v podobě Lisabonské smlouvy a nové přístupy v rámci Agendy pro změnu. Tato část obsahuje i institucionální zajištění evropské rozvojové politiky a neméně důležité nástroje financování pomoci (Rozpočet EU, Evropský rozvojový fond, Evropská investiční banka).

Třetí část blíže charakterizuje uskupení států ACP. Dále se věnuje vývoji smluvních vztahů, které se rýsovaly již se vznikem Evropského hospodářského společenství, ačkoliv termín rozvojová politika v dokumentech zatím nebyl používán. Tento vývoj považuji za důležité zmínit, jelikož tvořil základ k samotné rozvojové politice EU a navazovaly na něj obě komparované dohody.

Spolupráce s rozvojovými zeměmi započala podepsáním yaoundéských dohod, dále byla přenesena do dohod z Lomé (kde byla mimo jiné ukotvena skupina ACP států) a pokračovala Dohodou z Cotonou. Poslední kapitola obsahuje komparaci Dohody z Lomé IV. a Dohody z Cotonou podle komparačních kritérií. První podkapitola se věnuje cílům a prioritám obou smluv, kde vysvětlují změnu v přístupu k soukromého sektoru, nevládním institucím a politickému dialogu. Další podkapitola popisuje odlišnosti ve finanční oblasti vzhledem ke zrušení kompenzačních systémů ukotvených v Lomé a vytvoření nových orgánů. Třetí se zbývá proměnou v obchodní spolupráci, jelikož podmínky obchodu stanovené v Lomé neodpovídaly pravidlům Světové obchodní organizace.

Naplnění stanovených cílů práce bude dosaženo studiem odborné literatury. Dostupné jsou jak cizojazyčné zdroje, tak ty v českém jazyce. Materiály čerpám primárně z oficiálních stránek Evropské unie a jejích dokumentů (vzhledem k aktuálnosti informací). Sekundárně používám zdroje z univerzitní knihovny, která nabízí mnoho knih o rozvoji i politice EU či elektronické databáze Západočeské univerzity (EBSCO, JSTOR) a internet.

## 2 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

### 2.1 Rozvoj

*„Rozvoj je změna vedoucí ke zlepšování kvality života. Zahrnuje sociální, ekonomickou, kulturní, politickou a environmentální dimenzi“* (Rozvojovka 2007). Rozvoj tedy není chápán jen jako ekonomický růst, ale jeho význam souvisí zejména s dodržováním lidských práv či seberealizací jednotlivce (Waisová 2005: 11).

Téma rozvoje se objevilo během 50. a 60. let, kdy se západní svět vzpamatoval z druhé světové války a jeho tržní ekonomiky rostly. Prezident Spojených států amerických Harry Truman ve svém projevu při inauguraci ze dne 20. ledna 1948 (Zíková 2005: 53) poprvé použil termín „nerozvinutý“ v souvislosti s předáním know-how ve prospěch nerozvinutých oblastí. Rozdíly mezi rozvinutými a nerozvinutými státy měly být překonány prostřednictvím zavedení moderních technologií a přílivem zahraničních investic. Postupem času se upustilo od smýšlení nad rozvojem pouze na ekonomické úrovni, 80. léta totiž hovoří o tzv. multidimenzionálním konceptu, který zahrnuje různé složky mající vliv na kvalitu života (např. kulturní, sociální či politické). Dodnes ale neexistuje pouze jedna definice rozvoje, což způsobuje rozdílný pohled aktérů na řešení rozvojové problematiky (Zíková 2005: 50–72).

Rozvoj lze měřit podle hrubého domácího produktu (HDP) a hrubého národního produktu (HNP). HDP označuje hodnotu veškerého zboží a služeb vyrobených na území daného státu v daném roce a HNP zahrnuje zboží a služby vyrobené občany daného státu bez ohledu na území (čili odečte příjmy cizinců a přičte příjmy občanů v zahraničí). Později se tyto ukazatele staly nedostatečnými, jelikož mohou uvádět výsledky pouze ekonomické elity a nezahrnovat životní úroveň chudých oblastí země. Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme – UNDP) tedy vytvořil nový ukazatel – Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI), který zachycuje jak ekonomický, tak i sociální rozvoj (Stojanov a kol. 2008). HDI se zaměřuje

přímo na samotného jedince a uspokojení jeho základních potřeb. Vychází ze tří ukazatelů – očekávané délky života, vzdělání (gramotnosti a počtu let školní docházky) a HDP (Hokrová – Táborská 2008: 104).

Na celosvětovou rozvojovou spolupráci dohlíží Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD)<sup>1</sup>. Sdružuje ekonomicky nejvyspělejší země světa s tržním hospodářstvím. Klade si za cíle „*zajištění udržitelného ekonomického růstu, podporu zaměstnanosti, zvyšování životní úrovně, udržování finanční stability (...)*“ (Dušková a kol., 2011: 195). Podporuje vlády v boji proti chudobě, které usilují o hospodářský růst a finanční stabilitu rozvojových zemí. Zároveň sbírá a analyzuje data, generuje roční přehledy a statistiky. Diskuze v rámci OECD mohou vést k dohodám o pravidlech při mezinárodní spolupráci – např. opatření pro úvěry či environmentální postupy (OECD nedatováno b). V rámci OECD funguje Výbor pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee – DAC), v němž jsou diskutovány otázky rozvoje a snižování chudoby. Poskytuje statistiky financování rozvoje mnoha sektorů, hodnotí rozvojové programy, radí v otázkách rozvojové politiky na základě získaných zkušeností, využívá kolektivního know-how a usnadňuje integrované přístupy k rozvoji (OECD nedatováno c). DAC představil v roce 1969 definici (pozměněna v roce 1972) oficiální rozvojové pomoci (Official development assistance – ODA), která je definována jako toky prostředků do rozvojových zemí – většinou se jedná o finanční prostředky (Dušková a kol. 2011: 192–193).

V souladu s terminologií OECD se rozlišuje ODA a oficiální pomoc (Official aid – OA). DAC rozeznává dvě skupiny zemí. Do první se řadí rozvojové státy, které přijímají finanční pomoc – v tomto případě se jedná o ODA. OA přijímá druhá skupina zemí, do které jsou zahrnuty transformující se země a nové nezávislé státy (Cihelková – Jakš a kol. 2004: 150).

---

<sup>1</sup> Předchůdce OECD byla Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (Organisation for European Economic Cooperation – OEEC), založena v roce 1948 za účelem realizace Marshallova plánu na rekonstrukci Evropy po druhé světové válce. Vzhledem k jejich úspěchům a vyhlídkám na pokroky na globální scéně se v roce 1961 transformovala do OECD. Japonsko, které se připojilo 1964, bylo první členskou zemí mimo evropský kontinent (OECD nedatováno a).

ODA může být poskytována pouze určeným zemím v seznamu, který sestavuje a reviduje DAC. Do tohoto seznamu patří země se nižšími středními nebo nízkými příjmy (určeno podle pravidel Světové banky). Za ODA nelze považovat např. vojenskou pomoc či náklady na peacekeepingové mise, ale lze vykazovat výdaje na výcvik vojenských jednotek nebo pomoc uprchlíkům (Dušková a kol. 2011: 193–194). Podle statistik OECD zahrnovala v roce 2015 celková ODA přibližně 183 miliard dolarů a mezi hlavní donory se řadily USA, Německo, Velká Británie a instituce EU (OECD nedatováno d).

## 2.2 Rozvojové země

Mezi rozvojové země patří většina států na světě a lze je nalézt na všech světadílech. Ačkoliv se tyto země od sebe kulturně odlišují, většinou sdílí stejnou problematiku – např. koloniální minulost, chudobu, války a hladomory. Jejich ekonomiky jsou založeny na zemědělské produkci, úroveň industrializace je velmi nízká a nedokáží konkurovat vyspělým státům na globálním trhu, na nichž jsou v podstatě závislé díky poskytování rozvojové pomoci (Dušková a kol. 2011: 278–279). V kontextu rozvojových států se můžeme setkat s pojmy jako země třetího světa či označením globální Jih. Během období studené války docházelo k emancipaci bývalých kolonií, které nespádaly do prvního ani druhého světa<sup>2</sup> a byly označeny jako svět třetí. Po skončení studené války a rozpadu SSSR se z prvního a druhého světa staly země Severu a rozvojové země jsou nazývány Jihem (Waisová 2005: 11–12).

Fenomén vzniku rozvojových států lze tedy datovat k přelomu 50. a 60 let 20. století, kdy v rámci dekolonizace vznikalo mnoho nových státních celků a mnoho studií, které se snažily tento nezápadní svět charakterizovat. Tyto státy se svým vývojem výrazně lišily od moderní (evropsko-americké)

---

<sup>2</sup> Za první svět byly považovány USA, západní Evropa a jejich spojenci, do druhého světa se řadil komunistický blok. Dnes se označení první, druhý a třetí svět považuje za zastaralé a urážlivé vzhledem k tomu, že nelze určit, která část světa by měla být označována jako první (Silver 2015).

společnosti.<sup>3</sup> Ta si procesem industrializace prošla již v 19. století, kdežto rozvojové země byly do industrializovaného světa vtaženy. Moderní společnost byla tedy popsána jako nejvyšší stupeň vývoje, k němuž by měly všechny směřovat.<sup>4</sup> Rozvojové země jsou charakterizovány tradiční společností, která se procesu modernizace pouze přibližuje (Říchová 2005: 15–24).

Teorie modernizace je založena na přechodu z tradiční společnosti k moderní. Rozvojová spolupráce má zemím třetího světa přechod usnadnit. Rozdílnost v těchto konceptech spočívá v tom, že modernost je spjata se složitějším systémem a vazbami mezi institucemi (byrokracií), které jsou povinny v rámci společnosti plnit určité funkce. Na rozdíl od tradičního typu moderní společnost klade důraz na nezávislost a individualitu jedince. Modernizace dále vyžaduje rozhodující společenskou změnu, která se projevuje urbanizací, změnou typu zemědělské produkce a prosazením průmyslové výroby. Co se týče politického uspořádání, moderní společnost vykazuje známky demokracie v podobě všeobecného volebního práva, oddělení jednotlivých typů moci (legislativní, exekutivní, soudní) a svobodně vystupujících politických stran (Říchová 2005: 24–29).

Kritika teorie modernizace se objevuje v podobě teorie závislosti, která tvrdí, že „západní blahobyť je plodem imperialistického vykořisťování koloniálních území“ (Budil 2005: 33). Ačkoliv měla politická i ekonomická nezávislost přinést zemím třetího světa soběstačnost, většinou se ocitly v bludném kruhu chudoby. Zastánci teorie závislosti dokonce radili vládám rozvojových zemí, aby se zaměřily na rozvoj průmyslu, který by postupně nahradil dovoz z rozvinutých států (Budil 2005: 33–38).

V rámci rozvojových zemí se mohou objevit tzv. nejméně rozvinuté státy (Least Developed Countries – LDCs). Představují nejchudší a ekonomicky nejslabší státy světa. Tuto kategorii zavedla v roce 1971 OSN na základě

---

<sup>3</sup> V souvislosti s dekolonizací musely státy často přijmout narýsované hranice, které nerespektovaly žádné geografické či etnické zákonitosti, což také ovlivnilo vývoj nově vzniklých celků.

<sup>4</sup> Tradiční společnost je pojímána jako počátek vývoje a za určitých okolností se postupně transformuje do moderního (složitějšího) typu.

hlavních faktorů nerozvinutosti, např. extrémní chudoba, nedostatek lidských zdrojů či státních institucí, nevýhodná geografická poloha. LDCs jsou charakterizovány podle tří kritérií – výše hrubého národního důchodu (jeho hodnota je menší než 905 USD na obyvatele za rok), nízký HDI a vysoká ekonomická zranitelnost, která je měřena podle velikosti populace, účasti na světovém trhu a podílu zemědělství na HDP (Dušková a kol. 2011: 171–172). Dnešní seznam obsahuje celkem 48 LDCs<sup>5</sup> (přibližně jedna čtvrtina států světa) a nejvíce jsou v ní zastoupeny státy subsaharské Afriky (World Bank nedatováno).

### 2.3 Rozvojová spolupráce

*„Rozvojová spolupráce ve svém širším pojetí označuje vnější zásah do rozvojových zemí za účelem pozitivní společenské změny“* (Dušková a kol. 2011: 266). Myšlenka spolupráce v oblasti rozvoje se zrodila již po druhé světové válce, kdy začaly být sledovány sociální a ekonomické podmínky méně rozvinutých zemích. Globalizace<sup>6</sup> neustále zvyšovala nerovnováhu mezi chudým Jihem a bohatým Severem, který z ekonomických globalizačních procesů profitoval. V povědomí vyspělého světa (vzhledem k dostatečnému množství financí a technologií) vznikla tedy jakási morální povinnost spolupracovat s rozvojovými zeměmi (Hokrová – Táborská 2008: 111).

Co se týče terminologie, mezi výrazy rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce může nastat rozpor. Pařížská deklarace z roku 2005 se zmiňuje o „pomoci“, ovšem jednání v jihokorejském městě Busan z roku 2011 oficiálně používá pojem „spolupráce“. Tato změna má naznačovat pravý význam rozvoje – pracovat na společném blahobytu, nikoliv rozdělovat subjekty na bohaté dárce

---

<sup>5</sup> Viz přílohu č. 1

<sup>6</sup> Globalizace obsahuje veškeré ekonomické, technologické, sociální, kulturní a politické procesy, které se navzájem doplňují a ovlivňují. Provází ji stále nové vazby a činnosti. Za samotný počátek globalizace je označován vznik národních korporací, které se oddělily od národních ekonomik a překročily hranice mateřského státu (Hokrová – Táborská 2008: 16–17).

a chudé příjemce. Podle OECD byla důvodem změny také zastaralost termínu a potřeba obnovy v rámci modernizace světa (Glennie 2011).

Naproti tomu humanitární pomoc vyjadřuje okamžitou reakci na humanitární krizi (proto ve Velké Británii bývá označována jako pomoc krizová). Jedná se tedy o krátkodobou akci na pomoc lidem a obnovení jejich života před zasažením krizí. Humanitární intervence spočívá v dodání základních lidských potřeb – pitná voda, potravinová pomoc, poskytnutí obydlí a zdravotní péče. V současné době ale humanitární pomoc souvisí také s politickým i kulturním rámcem, proto mezi její priority patří i ochrana lidských práv a politická stabilita (Hokrová – Táborská 2008: 109–110).

Programy rozvojové spolupráce probíhají za účasti dvou hlavních aktérů – příjemce pomoci a jejího realizátora (nebo také donora). Rozvojový program vzniká na základě potřeby příjemce. Ten má za úkol určit cíle procesu rozvoje a spolupracovat při nalézání nástrojů k jejich dosažení. V ideálním případě nezůstává stranou, ale je aktivně zařazen do projektu. Nejčastějším příjemcem rozvojové pomoci je veřejnost, jejímž primárním cílem je zlepšení kvality života. Příjem pomoci může probíhat například i na vládní úrovni – tzn., že příjemcem mohou být státní instituce. Realizátor naproti tomu vykonává aktivity k dosažení cílů. Realizátorů může na jednom cíli spolupracovat více, ovšem v současné době se osvědčilo zapojení místních subjektů. Rozvojovou pomoc realizují vládní i nevládní instituce nebo mezinárodní organizace – např. Evropská unie či OSN (Rozvojovka 2007).

OSN v září 2000 na summitu světových lídrů v New Yorku přijala Deklaraci tisíciletí, která se zavázala naplnit tzv. Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs) do roku 2015<sup>7</sup> (Millennium Project nedatováno). MDGs zahrnovaly celkem osm rozvojových cílů a vyjadřovaly všeobecnou shodu států v prioritách rozvoje. Jsou jimi: odstranění chudoby, základní vzdělání pro všechny, rovnost pohlaví a posílení role žen ve společnosti,

---

<sup>7</sup> Výchozím rokem pro jejich plnění byl určen rok 1990.

snížení dětské úmrtnosti, zlepšení zdraví matek, boj s HIV/AIDS, udržitelný stav životního prostředí a světové partnerství pro rozvoj (Dušková a kol. 2011: 274).

Co se týče prvního cíle, chudoba byla snížena na 14 % (ze 1,9 miliard na 836 milionů lidí). Dosažení základního vzdělání se podařilo celkem 91 % dětí z počátečních 83 %. Nejlepšího výsledku bylo dosaženo v subsaharské Africe, kde tento počet stoupl z 8 % na 20 %. Při prosazování rovnosti pohlaví byla úspěšná zejména jižní Asie, kde došlo ke zvýšení dívek zapsaných do školy – z původních 74 na 103 dívek na každých zapsaných 100 chlapců. Za posledních 20 let došlo také ke zvýšení roli žen v politice na téměř 90 %. Míra dětské úmrtnosti poklesla o více než polovinu (z 12,7 milionu na 6 milionů dětí mladších pěti let). Mateřská úmrtnost klesla o 45 % na celém světě. V případě boji proti infekci HIV bylo dosaženo poklesu o zhruba 40 % (3,5 milionu na 2,1 milionu nakažených lidí). V souvislosti s udržitelným životním prostředím došlo k nárůstu chráněných oblastí a 91 % světové populace používá pitnou vodu (došlo také ke zlepšení přístupu k pitné vodě). V rámci osmého cíle je zachyceno navýšení celkové ODA z rozvinutých zemí o 66 % (OSN 2015).

## **3 ROZVOJOVÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE**

### **3.1 Právní základ a cíle rozvojové politiky**

Základní cíle rozvojové spolupráce byly přesněji formulovány v memorandu z roku 1982, které vypracovala Evropská komise společně s Evropskou investiční bankou v rámci dohod z Lomé. Zdůrazněna byla především potravinová soběstačnost (související s podporou rozvoje zemědělství) a podpora politik jednotlivých států prostřednictvím politických dialogů. Dále memorandum obsahovalo závazek ke změně v technické a finanční oblasti spolupráce (Evropa nedatováno a). Termín rozvojová politika s sebou přináší až Maastrichtská smlouva, která také mění název Evropského společenství na Evropskou unii. Dnes je tato politika nedílnou součástí vnějších vztahů EU (Adamcová – Němečková 2006: 88–93).

Právní základ získala tedy v Maastrichtu v roce 1992, kde je také uvedeno, že rozvojová politika není společná, ale tzv. koordinovaná – v této oblasti členské státy přenesly svou působnost na orgány unie jen částečně a mohou ji koordinovat. Maastrichtem se zavázaly k podpoře trvalého hospodářského a sociálního rozvoje, boji proti chudobě a ke snaze postupného zapojení rozvojových zemí do světové ekonomiky za předpokladu respektování určitých podmínek ze strany zemí třetího světa, zejména zachování lidských práv a základních svobod (Evropa nedatováno b).

Rozvojová politika spadala pod první pilíř EU<sup>8</sup>, ačkoliv Evropská rada původně navrhovala zařadit ji pod Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP) – tedy pod druhý pilíř EU. Nizozemsko ale prosadilo svůj návrh zasadit politiku rozvoje mezi sdílené kompetence (Bydžovská nedatováno). První pilíř nesl název Evropské společenství a vyznačoval se svým supranacionálním charakterem (což znamená, že státy převedly svou suverenitu částečně na EU). Rozdíl mezi vnějšími vztahy a SZBP určovala také institucionální struktura. V

---

<sup>8</sup> Maastrichtská smlouva o založení EU vytvořila tři pilíře spolupráce – Evropské společenství, Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, Policejní a justiční spolupráci (Evropa nedatováno c).

prvním pilíři hrála významnou roli Komise společně s Parlamentem a Radou EU, přičemž pro schválení rozhodnutí postačila kvalifikovaná většina<sup>9</sup> (Matlocha nedatováno).

Dále byly zavedeny tři důležité principy (tzv. 3C) – koordinace, komplementarita a koherence. Tyto principy mají vést k efektivitě rozvojové spolupráce. Podle Maastrichtské smlouvy tyto zásady vyrovnávají problémy spojené s rozdílným pohledem na rozvoj a jednotlivými projekty členských států. Díky koordinaci se na spolupráci podílí všichni členové. Cílem nebyla centralizace nástrojů rozvojových politik členských států na úroveň EU, ale vytvoření systematického celku a přijetí jednotného postoje. Aby nedocházelo ke konfliktům mezi politikou rozvoje a politikami členských států, komplementaritou je zajištěno jejich vzájemné doplňování. Koherence souvisí sladěním ostatních politik s cíli rozvojové spolupráce. To znamenalo přezkoumání opatření v jiných oblastech (např. zemědělské politiky či politiky životního prostředí), aby byly slučitelné s rozvojem (Frisch 2008).

Vzhledem ke komplementárnímu charakteru se do rozvojové spolupráce promítají i další politiky. Jednou z nich je společná obchodní politika jako základ ekonomických vztahů EU se zeměmi třetího světa. Formu vztahů upravenou asociačními dohodami tvoří asociační politika. Tyto dohody se používají v rámci ekonomické integrace států s rozdílnou ekonomickou situací, zahrnují ustanovení o společných institucích a vytvářejí zóny volného obchodu v různých časových rozmezích. Kooperační politika obsahuje všechny ostatní dohody či smlouvy mezi evropským společenstvím a rozvojovými zeměmi či mezinárodními organizacemi a jedná se o spolupráci v různých oblastech (Cihelková – Jakš a kol. 2004: 148–149).

Myšlenka preferencí rozvojových zemí v rámci společné obchodní politiky se objevila již v roce 1964 na první Konferenci OSN o obchodu a rozvoji (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD), odkud vzešlo doporučení vytvořit Všeobecný systém preferencí (Generalised Scheme

---

<sup>9</sup> oproti SZBP, kde v čele stála výhradně Rada a rozhodovala jednomyslně

of Preferences – GSP). V roce 1971 schválila Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) rozvojovým zemím využívat GSP za účelem zvýšení exportních příjmů a ještě tentýž rok EHS implementovalo schéma do své politiky (Cihelková 2003: 67). V roce 2012 došlo k reformě těchto pravidel kvůli vyšší transparentnosti a čitelnosti. EU rozdělila systém do tří oblastí. První z nich je standardní GSP, který pozastavuje nebo omezuje cla na zboží dovezeného z rozvojových zemí. Tato výhoda bude ukončena v případě, že Světová banka vygeneruje daný stát jako zemi s vysokými nebo s vyššími středními příjmy. Dále EU uplatňuje GSP plus pro země ratifikující mezinárodní úmluvy o lidských právech, životním prostředí a řádné veřejné správě. Do třetí oblasti je zahrnutý program Vše kromě zbraní (viz níže). EU může uplatňování výhod pozastavit v případě porušování klíčových zásad nebo nedostatečných celních kontrol (Europa nedatováno d).

Postavení rozvojové politiky v rámci vnějších vztahů významně povýšil Evropský konsenzus o rozvoji z roku 2005, kdy EU vytvořila společný rámec hodnot a zásad. Poprvé za 50 let od počátku evropské integrace byly určeny společné zásady, které se členské státy zavázaly dodržovat a v rámci komplementarity řídit své politiky v souladu s naplňováním rozvojových cílů. Hlavním cílem rozvojové politiky EU je odstraňování chudoby v kontextu udržitelného rozvoje. Zároveň se evropské společenství přihlásilo k naplňování MDGs iniciovaných OSN. Druhá část konsenzu se zabývá potřebami partnerských zemí, jež byly rozděleny do oblastí obchodu a regionální integrace, životního prostředí, infrastruktury, vody a energie, rozvoje zemědělství a zajištění potravin, demokracie a lidských práv, prevence konfliktů, lidského rozvoje a zaměstnanosti (Europa nedatováno e). V současné době se EU zavázala k naplňování Programu udržitelného rozvoje 2030, který navazuje na původní iniciativu OSN rozvojových cílů tisíciletí. Komise schválila koherenci rozvojové politiky EU s novou agendou, která reaguje na nové globální trendy a výzvy globalizace. Mezi hlavní témata patří zejména mír a partnerství (European Commission nedatováno a).

V rámci stále se měnícího globálního systému vzešla potřeba vytvoření nových nástrojů a vyšší transparentnosti rozvojové politiky, aby tak mohlo být efektivněji dosahováno vytyčených cílů. Změna přišla společně s Lisabonskou smlouvou v roce 2009, která mimo jiné zrušila pilířovou soustavu EU. Smlouva obsahovala specifická ustanovení ohledně bojů proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Jasně definovala zásadní cíle rozvojové politiky ve formě podpory vyšší úrovně zaměstnanosti, ochrany lidského zdraví, sociální ochrany a vyloučení sociální diskriminace. Ve vztahu s rozvojovými zeměmi inovuje principy 3C a jako čtvrtý princip identifikuje soudržnost – tedy upřednostnění rozvojových cílů a potřeb zemí před ekonomickými a politickými cíli unie. Dále smlouva rozšířila pravomoci jednotlivých orgánů. Evropský parlament získal pravomoc k přijímání obchodních dohod a kontrola obchodních vztahů se třetími zeměmi (Evropa nedatováno f). Komise byla oprávněna vyvinout jakoukoli činnost spojenou s koordinací členských států a jejich aktivitami v oblasti rozvojové spolupráce. Pokud ze strany zemí třetího světa vznikne naléhavá situace vyžadující finanční pomoc, Rada přijímá na návrh Komise potřebná ustanovení (Francová 2009: 186–187).

V roce 2012 byla Radou EU schválena Agenda pro změnu. Tato agenda definuje strategický přístup k problematice chudoby a rozvojové politice EU celkově. Výraznějších dopadů v rámci rozvojové spolupráce má být dosaženo mimo jiné pomocí principu diferenciacce, který má zajistit uskutečnění pomoci v oblastech, kde je skutečně potřeba a kde může dosáhnout maximálních výsledků. Zároveň určuje zásadní oblasti, na které je třeba se zaměřit v každé rozvojové zemi – konkrétně na řádnou veřejnou správu, dodržování lidských práv, efektivní způsob financování či lepší koordinace členských států EU (European Parliament 2012).

## **3.2 Instituce**

Nejvyšším orgánem pro řízení rozvojové politiky je Evropská komise (EK). Místopředsedkyně Komise Federica Mogherini působí jako Vysoký

představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a je zodpovědná za práci všech komisařů v oblasti vnějších vztahů (European Commission nedatováno b). Pod EK spadá Generální ředitelství pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (The Directorate-General for International Cooperation and Development – DG DEVCO), které je zodpovědné za tvorbu evropské rozvojové politiky a poskytování pomoci na celém světě. Úkolem DG DEVCO je formulace rozvojové politiky (především vůči uskupení ACP) a její přizpůsobování tak, aby vyhovovala individuálním potřebám rozvojových států. Úzce souvisí s Generálním ředitelstvím pro vnější vztahy (The Directorate-General for the External Relations – DG RELEX), do jehož kompetencí spadají oblasti Latinské Ameriky a Asie. Dále existují Evropské služby pro vnější činnost (European External Action Service – EEAS)<sup>10</sup>, jejichž účelem je posilování soudržnosti mezi vnějšími vztahy EU a rozvojovou politikou (European Commission nedatováno d).

Evropský parlament (EP) je dalším orgánem, který promlouvá do charakteru politiky a společně s Radou EU přijímají opatření ohledně výdajů spojených s rozvojovou pomocí (Francová 2009: 187). Historicky měl nad prováděním rozvojové politiky jen malou kontrolu. Postupně získal významné pravomoci, např. právo položit EK dotaz či dokonce vznést námitku proti rozhodnutím, pokud by návrhy podporovaly jiný cíl než rozvoj. Kontrolu provádí prostřednictvím diskuzí s EK, kde je EP zastupován Výborem Evropského parlamentu pro rozvoj. Až v roce 2014 vedly EK a Výbor EP poprvé strategický dialog, což EP umožnilo zapojit se do rozhodování o jednotlivých programech. Z právního hlediska má EP a Rada EU za úkol přijmout nezbytná opatření pro činnost rozvojové politiky. To staví oba orgány na stejnou úroveň. Lisabonská smlouva také určuje EP i Radu EU jako rozpočtové orgány. Hlavní rozhodovací pravomoc má sice Rada, ale k přijetí rozhodnutí potřebuje souhlas EP (Ramet 2016).

---

<sup>10</sup> Vytvoření EEAS je jednou z nejvýznamnějších změn zavedených Lisabonskou smlouvou (European Commission nedatováno c).

Naplňování rozvojových programů s sebou přineslo potřebu založení specifických struktur v rámci výše uvedených orgánů. Vedle generálních ředitelství byl v rámci EK zřízen v roce 1992 také Humanitární úřad Evropského společenství (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations – ECHO), jehož úkolem bylo řídit programy pomoci pro lidi postižené přírodními katastrofami či ohrožených v důsledku občanských válek.

V roce 1996 přijala Rada EU nařízení o ECHO, které upřesnilo mandát úřadu k rozdělování a financování humanitární pomoci a zároveň monitorování dopadů poskytování pomoci na jejího příjemce. Z důvodu zvýšení koordinace, koherence a komplementarity byl v roce 1997 založen Úřad společné služby, který měl řídit veškeré technické, logistické, finanční, smluvní a právní složky spolupráce. S cílem vyšší efektivity a odpovědnosti se tento orgán v roce 2001 reformoval do nové instituce – Úřad pro evropskou pomoc a spolupráci (EuropeAid). Jako součást EK řídí projekty vnější pomoci EU financované z Rozpočtu EU a Evropského rozvojového fondu. Současně je odpovědný za všechny fáze programu vytvořených DG DEVCO a DG RELEX a zajišťuje dosažení cílů (Cihelková a kol. 2011: 231–232). Pro jednotlivé partnerské země jsou také zřízeny Delegace Evropské komise, kde dochází k intenzivním konzultacím přímo uvnitř států. Evropská unie je tak zastoupena více než 140 delegacemi a úřady po celém světě, čímž si zároveň získává i vyšší vliv. Úkolem těchto institucí je „*jednat jako oči, uši a ústa Evropské komise*“ (European Commission nedatováno c).

### **3.3 Nástroje financování**

Základními nástroji rozvojové politiky jsou nástroje finanční. Evropská unie čerpá ze svého rozpočtu, Evropského rozvojového fondu či Evropské investiční banky. Rozpočet EU je hlavním zdrojem pro financování programů rozvojové spolupráce. Využívá tzv. finanční perspektivy – je stanoven finanční rámec pro výdaje několik let dopředu (Adamcová – Němečková 2006: 137–142).

### 3.3.1 Rozpočet EU

Společný rozpočet unie slouží k realizaci cílů EU. Rozpočtová politika je koordinována, jelikož každý členský stát provádí svou vlastní fiskální politiku. Jsou z něj pokryty výdaje na SZBP. Mezi příjmy patří nezávislé zdroje (např. clo za dovozy, určitý podíl DPH) a příspěvky členských zemí. Tyto příspěvky jsou odvozeny od tzv. relativního národního bohatství – vypočítává se podle hrubého národního důchodu. Tento zdroj je označován jako dodatkový, jelikož má být používán v případě, že by nezávislé zdroje nestačily na pokrytí všech výdajů a musí být o něj požádáno. Výdaje na rozvojovou politiku mají mimorozpočtový charakter, tzn., že pokrývá náklady spojené s půjčkami Evropské investiční banky a příspěvky členských států jsou použity na činnost Evropského rozvojového fondu (Kučerová 2006: 90–98).

### 3.3.2 Evropský rozvojový fond

Evropský rozvojový fond (European Development Fund – EDF) je jedním z hlavních nástrojů rozvojové spolupráce. Byl vytvořen v roce 1957 (zahájen až o dva roky později) v Římských smlouvách na technickou a finanční pomoc původně pro africké země, s nimiž měly členské státy historické vazby. Nyní funguje především pro uskupení ACP států. Jeho příjmy nepocházejí z rozpočtu unie, ale tvoří ho příspěvky členů EU dle uvážení.<sup>11</sup> Finanční prostředky jsou čerpány formou nevratných grantů, které jsou rozdělovány do tří různých sektorů. První z nich slouží na dlouhodobý rozvoj zemí ACP – podporují mimo jiné stabilitu ekonomik, technické a sociální infrastruktury. Z dalších grantů jsou financovány projekty na podporu integračních procesů ACP států a za třetí se investuje do soukromých sektorů (Adamcová – Němečková 2006: 139–141).

V červnu 2013 byl schválen v pořadí již jedenáctý EDF o částce 30 506 milionů euro, který je právně upraven Dohodou z Cotonou a určen pro období

---

<sup>11</sup> Podle výše příspěvku se pak určuje váha hlasu při rozhodování o využití finančních prostředků. Společně se založením každého EDF vzniká také výbor, ve kterém se hlasuje kvalifikovanou většinou (Evropa 2013).

2014 až 2020 (příspěvky jednotlivých členských států viz Přílohu č. 2). Ve srovnání s desátým EDF má být nový systém více flexibilní a rychleji reagovat v případě neočekávaných událostí. Další změnou je také snížení různorodosti pravidel financování a aplikace klíčů používaných pro Rozpočet EU (European Commission nedatováno d). Finanční rámec určuje, že celkem 29 089 milionů euro bude přiděleno na pomoc ACP států a přibližně 365 milionů zámořským zemím a územím (Overseas Countries and Territories – OCTs<sup>12</sup>). Dále bylo vyhrazeno cca 1 053 milionů euro na výdaje EK spojené s plánováním a prováděním financování (Europa 2013). Podle výroční zprávy z roku 2016, kterou vypracovalo DG DEVCO, vycházela průměrná výše finanční podpory 144 milionů euro na každou zemi (přehled čerpaných prostředků jednotlivých regionů v průběhu let viz Přílohu č. 3). Report dále ukazuje, že největším příjemcem rozvojové pomoci byla subsaharská Afrika (46,9 %). Při rozdělení na sektory bylo nejvýznamnější vzdělání, zemědělství a zajišťování potravin (Europa 2016).

### **3.3.3 Evropská investiční banka**

Účelem Evropské investiční banky (European Investment Bank – EIB) je naplňování cílů EU, ačkoliv většina aktivit banky směřuje na evropský trh. Financuje také projekty jak v rozvojových zemích, tak i v zemích kandidátských (zejména projekty z oblasti dopravy, komunikace, rozvodu vody a elektřiny). Tradičně banka přispěje 50 % z hodnoty plánu, aby tak motivovala domácí investory. EIB získala také investiční nástroj pro podporu soukromého sektoru zemí ACP. Převážně je investováno do akcií, aby firmy či instituce s nízkým kapitálem měly možnost růst. Dále má za úkol poskytovat půjčky domácím podnikům, aby získaly příležitost investovat do vlastních projektů. Důležitou formou financování je nabízení půjček v lokální měně (Adamcová – Němečková 2006: 141–143)

---

<sup>12</sup> Mezi OCTs patří 25 zemí a území, která mají zvláštní vztahy s určitými členskými státy (Dánsko, Francie, Nizozemsko a Velká Británie). Tyto vztahy vychází z právních předpisů EU, nikoliv členského státu (European Commission nedatováno e).

## **4 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE MEZI EU A ACP STÁTY**

### **4.1 Charakteristika ACP**

Mezi hlavní příjemce rozvojové pomoci patří uskupení států ACP. Do této skupiny patří 79 států (viz. Přílohu č. 4). ACP státy byly sloučeny do organizace v roce 1975 na základě dohody z Georgetownu (ACP nedatováno). Předchůdcem skupiny ACP bylo uskupení Přidružených afrických států a Madagaskaru (Associated African states and Madagascar – AASM), které se objevilo v rámci smlouvy z Yaoundé. Jedná se o bývalé kolonie členských zemí EU, které byly na základě deklarace OSN o poskytnutí nezávislosti dekolonizovány a jsou díky této minulosti spojeny s Evropou (Cihelková 2003: 275).

EU podporuje většinu afrických, karibských a pacifických zemí v boji proti chudobě, posilování místních ekonomik a tamních vlád. V současné době upravuje smluvní strany Dohoda z Cotonou, která je oproti předchozím smlouvám komplexnější a obsahuje hlavní tři pilíře – rozvojová spolupráce, EPAs upravující obchodní režimy v souladu s pravidly Světové obchodní organizace (World Trade Organisation – WTO) a posílení politických dialogů (EEAS nedatováno). Veškerá spolupráce je provázena aplikací demokratických přístupů, dodržováním lidských práv a rozvoje politického dialogu.

Komise financuje rozvojové programy prostřednictvím Rozpočtu EU a především z EDF – pro období 2014 až 2020 byl vytvořen již jedenáctý EDF, na který bylo vyhrazeno přibližně 30,5 miliard euro. V rámci Agendy pro změnu se EU zavázala využívat příspěvky členských států co nejefektivněji, proto je financování jednotlivých programů velmi flexibilní s ohledem na individuální potřeby zemí (zejména za účelem trvalých výsledků a udržitelného růstu).

Financování projektů probíhá ve čtyřech etapách. Za prvé jsou prováděny víceleté orientační programy určené k identifikaci priorit daného státu. Po tomto rozhodnutí se přechází k předělování peněz pro konkrétní projekty. Následně

jsou připraveny smlouvy o jejich realizaci k podepsání a při čtvrtém kroku je provedena platba smluvní straně (European Commission nedatováno f).

## **4.2 Počátky spolupráce – Dohody z Yaoundé, Arušské dohody**

Termín rozvojová politika v souvislosti s Evropskou unií je používán až v Maastrichtské smlouvě, ačkoliv v Římských smlouvách z roku 1957 (Cihelková a kol. 2011: 229), které ustanovily EHS, se objevují zmínky o rozvojové spolupráci. Evropská integrace s sebou nesla potřebu vyjasnění politických a ekonomických vztahů členských zemí a jejich kolonií vzhledem k vytvářejícím se vazbám v rámci evropského společenství. Za tvůrce myšlenky spolupráce v oblasti rozvoje lze označit Francii, která na jednání v Benátkách v roce 1956 požadovala přidružení svých zámořských teritorií k budoucímu EHS. Ačkoliv Německo společně s Nizozemskem francouzský návrh zpočátku nepodpořilo, nakonec se Francii s podporou Belgie podařilo svůj požadavek prosadit. Tento spor byl vyřešen politickým kompromisem, přičemž se mateřské státy vzdaly výlučných pravomocí a trhy zámořských území byly otevřeny všem členským státům. Na oplátku se členské státy dohodly na financování rozvoje těchto území podílet (Frisch 2008). V oblasti rozvojové spolupráce nebyly ale zatím jasně stanovené kompetence. Prostřednictvím smluv o EHS byl vytvořen status přidružených mimoevropských zemí, které měly s členskými státy navázat úzké hospodářské vztahy ve třech hlavních oblastech – pohyb zboží, pracovní síly a kapitálu (Adamcová – Němečková 2006: 81–93).

Po roce 1960 získala většina přidružených území nezávislost a na mezinárodní scéně tak postupně vznikalo mnoho nových státních celků. Prvním závazkem mezi členskými státy EHS a bývalými koloniemi byla Dohoda o přidružení, kterou v roce 1963 podepsalo v kamerunském Yaoundé celkem osmnáct afrických států (francouzsky mluvících, s výjimkou Somálska) na dobu

pět let.<sup>13</sup> Společně se smlouvou byl založen také EDF jako nástroj financování rozvojové pomoci.<sup>14</sup> Vzájemný obchod nebyl nijak výrazně pozměněn od stanov v Římských smlouvách, stál na zásadách volného obchodu – pouze s rozdílem udělení obchodních preferencí v rámci celého společenství, nikoliv jen mateřské zemi. V návaznosti na první smlouvu byla podepsána Dohoda z Yaoundé II. (s platností od 1970 do 1975). O rok později zavedlo EHS do smluvních vztahů GSP, čímž zrušila cla pro průmyslové výrobky a zpracované zemědělské produkty. Evropské společenství tímto poprvé přistoupilo na nerekiproční obchodní spolupráci (Jelínek 2005: 357).

Zde spolupráce narazila na větší problémy, jelikož zájem ze strany Německa a Nizozemska o přidružená území postupně opadal. Navíc se obě země dostaly do rozporu s Francií ohledně otevřenosti preferenčního režimu a míry preferencí. Z ekonomického hlediska ze spolupráce nejvíce profitovala Francie, jelikož závazky byly financovány ze společného rozpočtu, ale většinu z nich realizovaly francouzské podniky. Zastánci otevřenější spolupráce proto prosadili uzavření Arušské dohody v roce 1969 se třemi východoafrickými státy, konkrétně s Keňou, Tanzanií a Ugandou. Tato úmluva byla založena na obchodních vztazích, ovšem oproti yaoundéským dohodám nedisponovala žádnou technickou nebo finanční podporou. Vypršení obou smluv vzbudilo několik debat o další spolupráci se třetími zeměmi po roce 1975 (Frisch 2008).

### **4.3 Dohody z Lomé I. – III.**

Zásadní změnou pro vývoj rozvojové politiky EHS byl vstup Velké Británie do společenství a rozšíření přidružení o bývalé britské kolonie, které se nacházely i mimo africký kontinent. V roce 1975 byla uzavřena první Dohoda z Lomé se 46 rozvojovými zeměmi, pro které se začalo používat označení ACP státy. Loméské úmluvy byly postupem času aktualizovány, ovšem sdílely jeden

---

<sup>13</sup> Jednalo se o rovný asociační vztah mezi EHS a zastoupením AASM, platný v období 1965 – 1970.

<sup>14</sup> Téměř 40 % sloužilo na rozvoj zemědělství a přes 30 % dopravu a komunikace (Jelínek – Plešinger 2008).

stejný cíl – a to dlouhodobý rozvoj v oblasti obchodu i politiky. Navíc zaručovaly rozvojovou pomoc pouze v případě, že budou v zemích aplikovány demokratické principy a dodržovány lidská práva (v opačném případě by se jednalo o vyloučení z čerpání výhod vycházejících z dohod). Účelem obchodních vztahů byla podpora obchodu mezi členskými státy EU a skupiny ACP s ohledem na křehkost ekonomik rozvojových zemí a jejich celkovou odlišnost (Cihelková 2003: 286–290).

Loméská dohoda I. navazovala na yaoundéské smlouvy a nijak podstatně se od jejich cílů neměnila. Došlo zde ke zvýhodnění států ACP v podobě nerekiproční spolupráce a uvolnění trhu pro zboží pocházejícího z těchto zemí. Pro projekt byl otevřen čtvrtý EDF s finančními prostředky ve výši 3,46 miliard ECU.<sup>15</sup> Vzhledem k tomu, že ekonomiky většiny ACP závisely na menším počtu komodit, byl zaveden systém Nástroj stabilizace exportních příjmů (STABEX). Tento systém vyvažoval nestabilitu cen komodit na světovém trhu a v prvním období obsahoval 34 druhů zemědělských surovin a při poklesu výnosů o 5 % z jejich prodeje byla zajištěna kompenzace z pokladny unie.

V rámci dohod z Lomé bylo vytvořeno Centrum pro průmyslový rozvoj (Centre for Industrial Development – CID) jako technická pomoc. Podporovalo vznik či rozšiřování průmyslových firem ve státech ACP a přinášelo firmám přístup k technickému vybavení a know-how. Ačkoliv byl u několika zemí jihovýchodní Asie zaznamenán pokrok, 80. léta jsou pro rozvojové země označována jako ztracená dekáda, jelikož se jejich ekonomická situace kriticky zhoršovala. S novou dohodou z roku 1979 (Loméská dohoda II.) a přibývajícím státy s politickou nezávislostí se počet ACP zvýšil na 58 zemí. V pořadí již pátý EDF přispíval na projekty s částkou 5,5 miliard ECU. Vedle průmyslu se novou prioritou stala oblast zemědělství. To vedlo k založení druhého stabilizačního mechanismu – Systém pro stabilizaci exportních příjmů z nerostných surovin a derivátů (SYSMIN) zaměřený na těžbu nerostných surovin. Tento systém měl podpořit těžební průmysl rozvojových států v případě poklesu vývozu suroviny o

---

<sup>15</sup> Evropská měnová jednotka (European currency unit – ECU) je bývalá měnová jednotka evropských společností. V roce 1999 byla nahrazena eurem (Eurostat nedatováno).

více než 10 %. Dále v roce 1983 (CTA nedatováno) vzniklo Technické centrum pro spolupráci v oblasti zemědělství a venkova (CTA – Technical Centre for Agricultural and Rural Cooperation).

Pokračující spolupráci narušilo několik okolností – zejména ropné šoky, zhoršující se ekologické podmínky a hladomory v subsaharské Africe. Jednání o třetí Loméské dohodě komplikovala zejména finanční situace (státy ACP požadovaly navýšení objemu finančních prostředků) a jednání trvalo celkem 18 měsíců. Nakonec byla podepsána v roce 1984 s 66 zeměmi ACP a poprvé definovala cíle rozvojové pomoci. Hlavním z nich byla podpora ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje zemí ACP. Na žádost přidružených zemí byl také zvýšen finanční objem spolupráce na 8,5 miliard ECU v šestém EDF. Systém STABEX byl rozšířen o tři nové komodity, ale ani přesto nedošlo k uspokojivým výsledkům. Dokonce se ukázalo, že většina ekonomik ACP i jejich konkurenceschopnost se snížila a podíl LDCs na vývozech klesl na polovinu (Adamcová – Němečková 2006: 96–102).

#### **4.4 Dohoda z Lomé IV.**

Poslední signovanou Loméskou dohodou v roce 1989 (účinnosti nabyla 1990), v pořadí již čtvrtou, můžeme označit za nejpropracovanější a nejobsáhlejší z nich. Podepsalo ji celkem 66 zemí<sup>16</sup> ACP a byl založen v pořadí již sedmý EDF s celkem 12 miliard ECU. Na rozdíl od svých předchůdců byla ustanovena na 10 let, přičemž každých 5 let byl zakládán nový EDF. Oproti předchozím dohodám neobsahovala příliš mnoho nových myšlenek, zaměřovala se ale na dva aspekty. První aspekt kladl důraz na rovnováhu mezi ekonomickými cíli a udržováním životního prostředí. To souviselo s konceptem trvale udržitelného rozvoje, který deklarovalo mnoho mezinárodních organizací. A zadruhé byl vyžadován specifický přístup k naplňování cílů podle různorodých podmínek rozvojových států. Zároveň byly země třetího světa vyzvány k vlastním

---

<sup>16</sup> Do konce roku 1990 se jejich počet zvýšil na 69.

iniciativám při vytváření rozvojových strategií. V ekonomické oblasti byly zavedeny Programy strukturálního přizpůsobování (Structural Adjustment Programs – SAPs), které souvisely s dlužnickou krizí třetího světa objevující se v 80. letech.<sup>17</sup> Tyto programy ekonomických reforem vytvořila Světová banka pro země subsaharské Afriky a poprvé tak postavila význam rozvoje průmyslu na úroveň rozvoje zemědělství. Od této doby byl průmysl považován za nezbytnou součást celé národní ekonomiky státu.

Dále byl rozšířen systém STABEX na celkem 47 komodit, na jejichž obchod se vztahovala pravidla GSP. Seznam komodit se však mohl automaticky měnit, např. pokud daná komodita nebyla během dvou let vyvážena do evropských zemí více než ze 70 % (u LDCs z 60 %), byla ze seznamu vyškrtnuta. Navíc žádost o náhradu vyžadovala několik byrokratických postupů. Přes zavedená opatření se nedosahovalo uspokojivých výsledků. Vývoj cen vybraných komodit na světových trzích způsobil zhoršení finanční situace rozvojových zemí a STABEX tyto rozdíly nestíhal kompenzovat (Adamcová – Němečková 2006: 96–116).

V roce 1994 byla Dohoda z Lomé IV. na žádost obou smluvních stran přezkoumána a upravena, posléze podepsána v roce 1995 na Mauritiu mezi EU a 70 státy spadající pod uskupení ACP. Hlavním problémem v jednání byla neschopnost členských států EU shodnout se ohledně výše finančního objemu nového EDF. Vzhledem k úrovni financování v původní smlouvě bylo zapotřebí minimálně 13,3 miliardy ECU, což Velká Británie, Německo, Nizozemsko a Itálie odmítly poskytnout kvůli vysoké inflaci. Nakonec byla tato minimální částka přijata (oproti požadavku ACP na 15,8 miliardy ECU).<sup>18</sup> Na jednání o revizi mělo vliv více faktorů. V době platnosti Lomé IV. byla rozvojová politika EU ve fázi přechodu, jelikož došlo k podpisu Maastrichtské dohody v roce 1992, která uvedla hlavní témata této politiky a sjednotila rozvojové politiky členských států. Země ACP byly rovněž v citlivé situaci, kdy v rámci

---

<sup>17</sup> Na realizaci programů bylo vynaloženo celkem 1 150 milionů ECU z EDF.

<sup>18</sup> Poprvé v historii dohod z Lomé došlo ke skoro nulovému nárůstu objemu finančních prostředků vyhrazených na rozvoj navzdory zvýšení členských států EU z 12 na 15.

globálních změn (konec studené války) nacházely své postavení. Revize měla být tedy v souladu s novou podobou rozvojové politiky EU a byla viděna jako základ pro jakoukoliv budoucí spolupráci mezi EU a uskupením ACP.

Návrhy na znění revidované Dohody z Lomé IV. se zaměřily na čtyři oblasti. Zaprvé měla dohoda vytvářet projekty rozvojové spolupráce ve spojení s dodržováním lidských práv, demokracií a řádnou správou veřejných věcí. To souviselo s odmítnutím partnerství v případě porušení uvedených prvků. Na žádost rozvojových zemí byly zavedeny politické dialogy. Také finanční prostředky vyhrazené pro rozvoj byly speciálně rozdělené podle financování různých druhů projektů, což umožnilo vyšší kontrolu EU při vyplácení financí. Větší centralizace moci v Bruselu měla vést ke zvýšení efektivity a rychlosti projektové realizace. Pokračující zájem EU podílet se na ekonomickém a politickém rozvoji vedl k debatám o spolupráci v novém tisíciletí. Pro většinu zemí ACP byla EU největším dárce (více než 90 % z EDF bylo ve formě nevratných dotací) a většina karibských zemí byla závislá na evropském trhu (tvořil 50 % a více celkových příjmů z vývozu), tudíž by náhlé přerušení spolupráce mohlo vést k ekonomické katastrofě či dokonce vyšší míře státního rozpadu. Diskuze o nové dohodě obsahovaly návrhy na budoucí úmluvy o podpoře při řešení konfliktů a používání preventivní diplomacie a zahrnutí preferenčních prvků obchodu pro LDCs (Arts – Byron 1997: 73–91).

Úprava Lomé IV. hovořila zejména o dvou základních principech, na kterých by měla probíhat spolupráce. Šlo o rovnost partnerů, co se týče společných zájmů a vzájemné závislosti a právo každého státu stanovit si podmínky své vlastní politické, sociální či kulturní politiky. EU jako poskytovatel finanční pomoci měl povinnost dostát svým závazkům. Vlády jednotlivých států si vytvořily rozvojový program – tzv. Národní indikativní program (National indicative programme – NIP) s uvedeným odvětvím, pro něž by měly být fondy přiděleny, který schvalovala EK. Politické dialogy měly být pak nástrojem kontroly, zda uvedené odvětví bylo pro zemi skutečně prioritní (Crawford 1996: 504–505).

## 4.5 Dohoda z Cotonou

Poslední fází spolupráce mezi Evropskou unií a zeměmi ACP jsou dohody o hospodářském partnerství, podepsané v červnu 2000 v beninském Cotonou na dvacet let (dohoda vstoupila v platnost o tři roky později), přičemž každých pět let dochází k revizi. Dohodu o partnerství podepsalo celkem 79 států spadajících pod uskupení ACP. První revize z roku 2005 se věnovala posílení spravedlnosti formou spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem, čímž mělo být zajištěno potrestání nejzávažnějších trestných činů, s nimiž se potýkaly zejména africké státy. Druhá revize (schválená o pět let později) se věnovala blíže otázkám, jako je zajišťování potravin, bezpečnost a HIV/AIDS (Evropa nedatováno g). V souvislosti s bezpečností bylo zmiňováno, že vývoj může probíhat pouze v bezpečném prostředí, proto se EU zaměřila také na budování míru a předcházení konfliktům. Poprvé v historii smluvních vztahů mezi EU a ACP byla do rozvojové spolupráce zahrnuta i změna klimatu jako globální problém (European Commission nedatováno h). Poslední revize byla přijata v roce 2016, která potvrdila pokračování spolupráce i po roce 2020. Vychází z agendy OSN 2030, jenž poskytuje univerzální soubor společných cílů a strategií. Očekává se, že oba partneři budou muset provést výrazné změny pro budoucnost spolupráce. Podle EU úspěšný vývoj ACP závisí zejména na regionální integraci zemí a také navázání vztahů se sousedními státy, které hrají klíčovou roli v otázkách bezpečnosti a míru (European Commission nedatováno ch).

Dohoda z Cotonou měla napravit nedostatky lomských smluv, které byly podle kritiků stále více irelevantní a byrokratické a postavila vztahy EU k těmto zemím na zcela jinou úroveň. Představovala významný posun přijetím neoliberálních hodnot a za prioritu považovala integraci zemí ACP do světové ekonomiky. Nová dohoda se vyjadřovala o vztahu mezi EU a státy ACP, pro které vytvářela individuální rozvojové strategie.<sup>19</sup> Byla založena na rovnosti obou stran, zahrnutí nestátních subjektů do spolupráce, zdůraznění důležitosti

---

<sup>19</sup> Návrh vytváření individuálních rozvojových projektů byl proveden za cílem snížení chudoby, který stanovil DAC (snížení počtu lidí žijících v extrémní chudobě o polovinu). Tento cíl se stal základem pro rozvojovou spolupráci mezi EU a uskupením ACP.

politických dialogů a diferenciaci smluvních vztahů (Hurt 2003: 161–166). Mezi základní principy dohody patří rovnost partnerů, účast nevládních aktérů na spolupráci, politický dialog a regionalizace. Jako nejkomplexnější dohoda rozvojové politiky EU je postavena na pilířích rozvojové, politické, hospodářské i obchodní spolupráce. Pro jednotlivá období byl založen nový EDF<sup>20</sup> (European Commission nedatováno g).

Oproti dohodám z Lomé se zaměřuje komplexněji na problémy rozvojových zemí a všímá si oblastí ovlivňující rozvoj daného státu. Dále se přistoupilo k reciproční spolupráci,<sup>21</sup> která by měla vést k vyšší efektivitě ekonomické a obchodní spolupráce. Změnou prošel také finanční systém vzhledem k rozšiřování seznamu položek krytých z evropských fondů. Finanční prostředky jsou udělovány podle jednotlivých potřeb a výkonnosti zemí ACP, což má následně vést i ke zvýšení konkurenceschopnosti (Cihelková – Jakš a kol. 2004: 223–224).

Vzhledem k tomu, že předchozí obchodní podmínky EU vůči rozvojovým zemím neodpovídaly pravidlům GATT/WTO, došlo ke změnám režimu. Hlavním nástrojem obchodní a hospodářské spolupráce podle Dohody z Cotonou jsou Dohody o ekonomickém partnerství (Economic Partnership Agreements – EPAs), které fungují na reciproční bázi. Jejich cílem je vytváření zón volného obchodu a postupné začlenění zemí ACP do světové ekonomiky. Po uzavření EPAs s platností od roku 2008 došlo ke zpřístupnění na trh všech komodit pocházejících z ACP (kromě přechodného období pro cukr a rýži jako citlivých komodit), přičemž rozvojové země mohly vzhledem ke slabým ekonomikám otvírat své trhy pomaleji. EPAs jsou založeny na čtyřech principech. První z nich hovoří o rozvoji, proto musí být EPAs ekonomicky smysluplné, politicky udržitelné a sociálně přijatelné. Obchodní jednání by měla být zaměřena na podporu obchodu a oblastí s ním spojených (např. pracovní normy, bezpečnost

---

<sup>20</sup> Devátý EDF pro období 2003 – 2007 zahrnoval 13,5 miliardy EUR. Desátý EDF, který se vztahoval na období 2008 – 2013, byl naplánován na 22,7 miliardy EUR a celkové finanční zdroje pro jedenáctý EDF (2014 – 2020) činí částku 30,5 miliardy EUR (European Commission nedatováno f).

<sup>21</sup> oboustranné obchodní preference

potravin). Druhý princip se týká reciproční spolupráce jako nového prvku v rámci vztahů EU a zemí ACP. Poprvé musely rozvojové státy otevřít své trhy výrobkům pocházejících z EU. Důvodem pro reciprocitu je nejen slučitelnost s WTO, ale také vznik hospodářské soutěže mezi zeměmi ACP, která je zároveň povede ke snaze o vyšší konkurenceschopnost. V rámci třetího principu vyzvala EU rozvojové státy k regionálním uskupením, jelikož se předpokládá, že regionální integrace napomůže zapojení zemí třetího světa do světové ekonomiky. Poslední princip zajišťuje ACP státům odlišné a speciální zacházení s ohledem na křehkost jejich ekonomik. Navíc cílem EPAs není jen pokrytí obchodu se zbožím a zemědělskými produkty, ale také se službami (Marinov 2016: 110–111).

Jedinou výjimkou v rámci preferencí se staly LDCs, které mohly i nadále obchodovat na evropském trhu na n reciproční bázi. V roce 2001 přišla EU s iniciativou Vše kromě zbraní (Everything but Arms – EBA). Toto opatření chrání všechny LDCs (i mimo uskupení ACP) a umožňuje bezcelní a neomezený vývoz všech komodit kromě zbraní a munice na vnitřní trh EU a není nijak časově omezené. Uvolňování tarifních překážek pro citlivé komodity jako cukr, banány a rýže probíhalo postupně a úplné odstranění nastalo až v roce 2009. Iniciativa zahrnuje i nová ochranná opatření týkajících se nucených prací, praní špinavých peněz, obchodu s drogami apod. Při zjištění těchto činností má EU právo od spolupráce odstoupit. Navíc EU může zrušit preferenci dané komodity při dovozu za neobvyklých podmínek, čímž zároveň chrání kvalitu produktů (Cernat a kol. 2003: 5–8).

## **5 LOMÉ IV. VS. COTONOU**

V roce 1997 vydala EK tzv. Zelenou knihu, která hovořila o nutnosti reformy rozvojové spolupráce vzhledem ke změnám mezinárodního systému. EK své návrhy odůvodnila na základě dvou argumentů. První z nich se týkal obchodní politiky a uváděl, že každé nové obchodní ujednání musí být v souladu s pravidly WTO vzhledem k dosavadnímu udělování výjimek pro preferenční obchod se státy ACP. Druhý argument souvisel s poklesem celkového vývozu rozvojových zemí do EU (z 6,7 % v roce 1976 na 2,8 % v roce 1994) a kladl za cíl jeho zvýšení (Hurt 2003: 165).

Hlavní změny se týkaly posílení politického dialogu, zahrnutí nových subjektů do partnerství, předpokládaná úloha soukromého sektoru, nové uspořádání vzájemného obchodu a finančního protokolu cotonské dohody (Adamcová – Němečková 2006: 119).

### **5.1 Cíle a priority**

Při komparaci Dohody z Cotonou a Lomé IV. lze na začátek zmínit zejména délku trvání smluv. Ačkoliv byla Dohoda z Lomé IV. původně zamýšlena na 10 let, v polovině jejího trvání došlo k revizi z důvodu komplikovanosti původního znění a pomalému růstu rozvojových zemí. Cotonská dohoda byla podepsána na dobu 20 let. Tato neobvykle dlouhá platnost může být velkou výhodou z hlediska vytvoření stabilního rámce podporující dlouhodobý rozvoj, ovšem nese s sebou komplikace spojené s aktuálností v rychle měnícím se světě – proto dochází každých pět let k přezkumu a případné revizi. S tím, jak se měnil globální kontext rozvojové spolupráce, se také měnily cíle a priority smluv v rámci rozvojové politiky EU. Primární cíl cotonské dohody byl zaměřen na snižování chudoby. Pár měsíců po jejím podpisu schválila OSN program MDGs, který také odkazoval mimo jiné na vymýcení chudoby ve světě a k němuž se EU připojila. Rozvojová politika EU získala tak nový směr a její aktualizace v podobě Evropského konsenzu o rozvoji z roku

2005 celkově ovlivnila spolupráci mezi EU a zeměmi ACP (Mackie 2008: 143–144).

Cotonská dohoda také změnila postoj k uskupení ACP obecně a byla navržena se silnou regionální diferenciací. Vyzývá státy k různým regionálním uskupením, což by mohlo postavit rozvojové země do role rovnocenného partnera vůči EU a nahlížení na potřeby zemí třetího světa v rámci regionu by mohlo vést k efektivnější spolupráci. Navíc by podpora regionálních integrací mohla přispět ke snadnějšímu přístupu rozvojových zemí na světový trh (McQueen 1998: 671).

Oproti loméské dohodě byly do rozvojové spolupráce zahrnuty i nevládní instituce. Participační přístup označoval nevládní organizace či občanskou společnost za jeden z principů partnerství, který může mít vliv na vývoj rozvojových zemí (Jelínek 2005: 369). Dohoda z Cotonou pro tyto subjekty vymezovala jejich práva v partnerských vztazích. Podle smlouvy mají právo být informováni a zapojováni do politiky a jednání o rozvojových strategiích (zejména v oblastech, které se jich přímo týkají). Dále mohou být zapojováni do realizace rozvojových programů, v nichž mají určitou výhodu. Byly jim také přiděleny finanční prostředky (až do výše 15 % z přidělené části EDF pro jednotlivé státy) na podporu místního rozvoje a posílení jejich kapacit (Adamcová – Němečková 2006: 119–120).

Další změnou se stala prioritou soukromého sektoru. Ačkoliv byl rozvoji soukromého sektoru přikládán význam již v předchozí dohodě, jeho role výrazně povýšila. Posílení jeho úlohy by totiž podle evropských politiků mohlo vést k hospodářskému růstu a stabilizaci ekonomiky. Poskytnuté finanční prostředky pro soukromý sektor byly vynaloženy na podporu jeho hospodářských a institucionálních reforem s cílem vytvoření dynamického a konkurenceschopného soukromého sektoru. V rámci spolupráce bylo do dohody zahrnuto i předání technologií a know-how pro budování kapacity podniků (Jelínek 2005: 370).

Co se týče politického dialogu, rozvojové země o něj požádaly již při revizi Lomé IV. Obsahoval základní oblasti, ve kterých je třeba se rozvíjet – upevnování demokracie, respektování lidských práv a právních norem. Naproti tomu dohoda z Cotonou pojala toto téma široce a zahrnovala mimo jiné i otázky bezpečnosti, udržení míru, rovnoprávnosti žen a mužů. Mezi důležité články dialogu patří také obchod se zbraněmi či drogami, etnická nebo náboženská diskriminace (Adamcová – Němečková 2006: 121). Část dialogu obsahuje také pravidelné hodnocení vývoje v oblasti respektování lidských práv, demokracie a „good governance“<sup>22</sup>. Na rozdíl od Lomé IV. byl přesně stanoven časový limit pro řešení problému. Pokud by navzdory politickému dialogu došlo k porušení lidských práv či demokracie, nejdéle do 15 dnů započne konzultace, která musí být dokončena do 60 dnů (s výjimkou naléhavosti jednotlivých případů) – ovšem přednost je dána těm státům, které poruší dodržování hodnot co nejméně. Během těchto konzultací by mělo dojít k přijatelnému řešení pro obě strany. Pozastavení pomoci v tomto případě je považováno za krajní řešení a EU je povinna o tomto postupu stát informovat (Dearden – Salama 2002: 900).

## 5.2 Alokace finančních prostředků

V rámci změn zavedla EU program tzv. Strategie na podporu země (Country Support Strategy – CSS), jehož cílem je provést analýzu země po politické, sociální a ekonomické stránce, následně stanovit priority země a nastínit finanční požadavky. Na CSS navazuje NIP, který si státy navrhnou samy. Každý rok proběhne přezkum obou programů, na jehož základě může být finanční alokace pozměněna v závislosti na potřebách a výkonnosti rozvojové země. Snaha států o dosažení stanovených cílů je tedy nejen povzbuzována, ale může být i odměněna. Nový způsob alokace finančních prostředků ztratil automatický charakter pomoci pevně přidělené částky, která je nyní pouze orientačním údajem. Společně se zavedením CSS vznikl Výbor pro rozvojovou

---

<sup>22</sup> Good governance je mezinárodně uznávaný pojem vyjadřující řádnou správu veřejných věcí. Souvisí s transparentním a odpovědným rozhodováním (Jelínek 2005: 369).

finanční spolupráci ACP-EU (ACP-EC Development Finance Cooperation Committee), aby každoročně posoudil, zda jsou cíle spolupráce splněny. Přidělené finance jednotlivým zemím se rozdělují do dvou částí. První část slouží jako makroekonomická podpora či financování projektů spojených s odvětvovou politikou, druhá pokrývá nepředvídatelné potřeby – např. pomoc při mimořádných událostech či ztráty z nestability příjmů z vývozu (Dearden – Salama 2002: 903–905).

To mělo nahradit kompenzační systémy vzhledem ke zrušení STABEX a SYSMIN. Kritika se týkala především toho, že kompenzace „*fakticky odměňovala selhání a nevedla ke zvyšování produktivity*“ (Jelínek 2005: 371). Neefektivní ad hoc alokace finančních prostředků navíc způsobila jejich překrývání s jinými programy (NIP a SAPs) a následně se negativně promítla do rozvoje zemědělského sektoru (Adamcová – Němečková 2006: 126). Nová forma finanční kompenzace uděluje náhradu těm zemím, jejichž příjmy z vývozu klesly o 10 % ve srovnání s předchozím obdobím (v případě LDCs jsou to pouze 2 %). Prostředky jsou čerpány z NIP a podpora nemá být poskytována déle než 4 roky (Dearden – Salama 2002: 905).

### **5.3 Obchodní spolupráce**

Dohoda z Cotonou přinesla výrazné změny v obchodní spolupráci, která patří do jednoho ze tří pilířů smlouvy. Na rozdíl od smlouvy z Lomé IV., která se zaměřovala pouze na podporu obchodní spolupráce mezi EU a ACP státy s ohledem na příslušnou úroveň rozvoje, systém z Cotonou kladl za cíl postupné zapojování rozvojových zemí do světové ekonomiky. Nevzájemné obchodní preference (tedy nerekiproční spolupráce) vypršely v roce 2007 a od roku 2008 byly nahrazeny recipročním systémem. Důvodem této změny byla slučitelnost dohody s pravidly GATT/WTO, o čemž se zmiňovala EK ve své Zelené knize. Loméská dohoda umožňovala volný přístup na evropský trh všem průmyslovým a většině zemědělským výrobkům. Přibližně 92 % produktů mohlo vstoupit na

trh EU bez cel a kvót. Navíc bylo citlivým produktům<sup>23</sup> uděleno preferenční zacházení – např. protokol vztahující se na cukr, který zavazoval EU nakupovat a dovážet určité množství cukru ze zemí ACP za zaručené ceny (Abass 2004: 440–445).

Volný přístup na evropský trh také způsobil tzv. banánovou válku, kdy USA podaly stížnost u WTO kvůli porušování pravidel volného trhu. Za účelem ochrany pěstitelů banánů od konkurence z Latinské Ameriky získaly karibské země kvóty na vývoz, kde si samy stanovily, jaké množství má EU odkoupit. V roce 1997 pak WTO vydalo svůj rozsudek ve prospěch USA a EU byla nucena toto zvýhodnění zrušit (Barkham 1999). Kamenem úrazu loméské dohody bylo také udělení nerekipročních preferencí pouze zemím ACP,<sup>24</sup> což podle GATT/WTO<sup>25</sup> diskriminovalo ostatní rozvojové země. Debaty o pokračování spolupráce po vypršení Lomé IV. doprovázela dlouhá jednání o novém obchodním režimu. WTO proto udělila výjimku ve formě přípravného období sedmi let, během kterého měla EU vytvořit nový obchodní systém a státy ACP možnost vybudovat kapacity pro konkurenceschopnost na evropském trhu a vytvořit regionální uskupení. EU se tedy zavázala, že jakákoliv nově uzavřená obchodní opatření budou v souladu s pravidly WTO a z důvodu obav ministrů zemědělství EU musí také odpovídat ustanovením společné zemědělské politiky (Onguglo – Ito 2003: 13–25).

V rámci kompatibility tedy EU rozdělila členství ACP do dvou odlišných podskupin – LDCs a rozvojové země. LDCs využívají nerekiproční obchodní preference díky novému programu EBA, který umožňuje bezcelní přístup všech výrobků (kromě zbraní) pocházejících z LDCs na evropský trh. Pro rozvojové země byly nakonec přijaty EPAs, neboli zóny volného obchodu. Jelikož se EK domnívala, že vytváření regionálních uskupení může být klíčem

---

<sup>23</sup> Mezi citlivé produkty patřily banány, rum, hovězí maso a cukr, pro něž byly vytvořeny speciální úmluvy.

<sup>24</sup> Dohoda GATT neumožňovala rozlišování rozvojových zemí, všem takovým zemím měly být uděleny stejné podmínky (zásada zákazu diskriminace).

<sup>25</sup> Situaci neulehčovala ani proměna GATT na WTO, která po neúspěšném Uruguayském kole zpřísnila povinnosti členských zemí a posílila stávající závazky (McQueen 1998: 675).

k ekonomickému rozvoji a snadnějšímu přístupu rozvojových zemí ke světovému hospodářství, do této zóny se mohly vstoupit i výrobky pocházejících od různých regionálních integračních seskupení.<sup>26</sup> Pro organizace existovala možnost Dohod o regionálním ekonomickém partnerství. Implementace těchto dohod se ale potýkala s problémem institucionalizace regionálních uskupení. Málo rozvinuté instituce se pak staly překážkou v jednání s EU a nedokázaly tak úspěšně prezentovat své zájmy a potřeby. EU se s tímto problémem snažila vypořádat prostřednictvím finanční pomoci, nicméně z EDF vyčlenila pouze 1,3 miliardy euro pro celé uskupení ACP (Hurt 2003: 165–169).

Alternativou pro země, které EPAs nepřijaly, se stal GSP. Oproti loméské dohodě je tento systém přísnější a méně výhodný, jelikož neobsahuje tolik položek. GSP je nabízen i pro země, které mezi uskupení ACP nepatří. Jedná se o jednostranné obchodní preference poskytované všem státům bez diskriminace (Onguglo – Ito 2003: 25–26).

---

<sup>26</sup> Revize Lomé IV. vybízela státy ACP k integračním procesům a vytvářely seskupení podle geografických regionů, např. Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS – Economic Community of West African States), které se jako první rozhodlo uzavřít EPA v rámci regionálního uskupení (Abass 2004: 458).

## 6 ZÁVĚR

Rozvojová politika EU prošla jako celek výraznou proměnou. Dalo by se říci, že zpočátku šlo evropským zemím pouze o zachování vazeb z koloniálního období (zejména těch obchodních). V rámci sledování proměny rozvojové pomoci EU a uskupením ACP můžeme vidět, jak se spolupráce s bývalými koloniemi neustále prohlubovala do jiných oblastí (např. dodržování lidských práv, postavení se ekologickým výzvám) a jak se zvyšoval počet zemí ACP – z původních 18 států, které podepsaly Dohodu z Yaoundé až na dnešních 79, pro něž stále platí Dohoda z Cotonou (až do roku 2020). Pro EU tak vznikla potřeba zajištění právního základu rozvoje jako jedné ze svých koordinovaných politik a institucionalizace vzhledem k efektivitě a rychlosti implementace pomoci. Základní kámen pro rozvojovou politiku EU byl položen v roce 1992 Maastrichtskou smlouvou, ačkoliv si od té doby prošla jistou transformací až do dnešní podoby. Globální změny s sebou přinášely nové výzvy a potřeby pro země třetího světa. V rámci přehodnocování jejich priorit stále docházelo k aktualizacím smluv rozvojové spolupráce.

Dohoda z Lomé IV. si prošla v polovině svého trvání revizí (z důvodů popsaných výše). Ačkoliv si od ní evropští politici hodně slibovali, nedosáhla uspokojivých výsledků. Její vývoj také ovlivňovalo mnoho politických faktorů. Dohoda z Cotonou je však EU považována za nejucelenější smlouvu v rámci rozvojové spolupráce. Převzaté zkušenosti z Lomé IV. a sjednocení rozvojové politiky EU vedlo k několika změnám ve vztahu mezi EU a ACP. V závěru můžeme vyzorovat značné rozdíly mezi dohodami z Cotonou a Lomé IV. Týkají se zejména zapojení nevládních subjektů do spolupráce, role soukromého sektoru v ekonomickém rozvoji, posílení politického dialogu, finanční oblasti a vzájemného obchodu.

Ačkoliv se témata jako zahrnutí ostatních subjektů, posílení soukromého sektoru či politický dialog objevují již v Lomé IV., cotonská dohoda dává těmto prvkům vyšší váhu. Participační přístup umožňující například i občanské společnosti podílet se na rozvojové spolupráci je jistě pozitivní změnou. Role

soukromého sektoru významně povýšila, jelikož souvisí s hospodářským vývojem zemí. EU se zaměřila na podporu reforem s cílem vytvoření silného soukromého sektoru. Rámec politického dialogu byl oproti loméské dohodě rozšířen o další oblasti (např. bezpečnost).

Výrazná změna proběhla také v oblasti finanční alokace. Neefektivita způsobená rozdělováním financí a následná kritika kompenzačních systémů STABEX a SYSMIN vedla k jejich zrušení. Kompenzace ztrát z vývozu je nyní hrazena z NIP, který si rozvojové země navrhuji samy. Inovací cotonské dohody je vytvoření CSS, která vyhodnocuje stav dané země po ekonomické, sociální i kulturní stránce a určuje tak seznam priorit a potřeb. CSS úzce souvisí s NIP a oba programy každoročně přezkoumávají. V souvislosti s výkonností země může docházet i k odměňování.

Poslední, ale neméně důležitou, změnu sledujeme v rámci obchodního partnerství. Preferenční systém pro země ACP existoval již od samotného počátku smluv z Lomé a jeho tradice se přenášela do každé smlouvy. EU byla nucena provést změnu preferenčního režimu. S nárůstem zemí ACP přibývaly i poskytované preference, dále situaci komplikoval konflikt s USA ohledně obchodu s banány a GATT v době revize Lomé IV. procházel transformací na WTO, s čímž vznikla povinnost členských zemí upravit své obchodní podmínky. EK se ve své Zelené knize následně vyjádřila o podmínkách spolupráce – vytvoření obchodního systému v souladu s pravidly WTO, čehož prakticky dosáhla formou EPAs či GSP nebo udělením nerekipročních preferencí LDCs i mimo uskupení ACP.

Evropskou rozvojovou politiku nelze vidět odděleně od ostatních politik EU. Díky koherenci jsou všechny politiky přizpůsobeny tak, aby nebránily cílům rozvojové spolupráce. Souvisí zejména s politikou obchodní – což můžeme pozorovat při změnách smluvních vztahů, které se často týkaly zejména obchodu s rozvojovými zeměmi a jejich přístupu na evropský trh. Ačkoliv dohody z Lomé umožňovaly zemím ACP jednostranný preferenční systém, mnoho z nich stále patřilo mezi LDCs. Reformulace vztahů vedla ke změně smýšlení evropských

politiků nad rozvojem a jeho překážkami. Aby došlo k hospodářskému vývoji a následnému zapojení rozvojových zemí do světové ekonomiky, je třeba vyřešit politické problémy uvnitř země. Tyto problémy souvisejí s respektováním lidských práv a demokratických hodnot či udržováním míru. Jak už bylo řečeno ve druhé revizi v dohodě z Cotonou, pro efektivitu rozvojové spolupráce je potřeba bezpečné prostředí. V tomto duchu se podle poslední revize ponese i následná spolupráce po roce 2020.

## 7 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AASM	Přidružené africké státy a Madagaskar (Associated African states and Madagascar)
ACP	Skupina států Afriky, Karibiku a Tichomoří (African, Caribbean and Pacific Group of States)
CID	Centrum pro průmyslový rozvoj (Centre for Industrial Development)
CSS	Strategie na podporu země (Country Support Strategy)
CTA	Technické centrum pro spolupráci v oblasti zemědělství a venkova (Technical Centre for Agricultural and Rural Cooperation)
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee)
DG DEVCO	Generální ředitelství pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (The Directorate-General for International Cooperation and Development)
DG RELEX	Generální ředitelství pro vnější vztahy (The Directorate-General for the External Relations)
EBA	Vše kromě zbraní (Everything but Arms)
ECHO	Humanitární úřad Evropského společenství (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations)
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafrických států (Economic Community of West African States)
ECU	Evropská měnová jednotka (European currency unit)
EDF	Evropský rozvojový fond (European Development Fund)
EEAS	Evropské služby pro vnější činnost

	(The European External Action Service)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka (European Investment Bank)
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPA	Dohody o ekonomickém partnerství (Economic Partnership Agreements)
EU	Evropská unie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
GSP	Všeobecný systém preferencí (Generalised Scheme of Preferences)
HDI	Index lidského rozvoje (Human Development Index)
HDP	hrubý domácí produkt
HNP	hrubý národní produkt
LDC	nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries)
MDG	Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)
NIP	Národní indikativní program (National indicative programme)
OCT	Zámořské země a území (Overseas Countries and Territories)
OA	Oficiální pomoc (Official assistance)
ODA	Oficiální rozvojová pomoc (Official development assistance)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (Organisation for European Economic Cooperation)
OSN	Organizace spojených národů
SAP	Programy strukturálního přizpůsobování

	(Structural Adjustment Programs)
STABEX	Nástroj stabilizace exportních příjmů
SYSMIN	System pro stabilizaci exportních příjmů z nerostných surovin a derivátů
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (United Nations Conference on Trade and Development)
UNDP	Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organisation)

## 8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Abass, Abou (2004). The Cotonou Trade Régime and WTO Law. *European Law Journal* 10 (4), s. 439–462.

ACP (nedatováno). *The ACP Group* (<http://www.acp.int/node/7>, 13. 2. 2017).

Adamcová, Lenka – Němečková, Tereza (2006). Ekonomické vztahy EU s rozvojovými zeměmi – utváření rozvojové politiky EU. In: Adamcová, Lenka a kol., *Úvod do rozvojových studií* (Praha: Nakladatelství VŠE), s. 80–150.

Arts, Karin – Byron, Jessica (1997). The mid-term review of the Lome IV Convention: heralding the future. *Third World Quarterly* 18 (1), s. 73–91.

Barkham, Patrick (1999). The banana wars explained. *The Guardian*. 5. 3. 1999 (<https://www.theguardian.com/world/1999/mar/05/eu.wto3>, 26. 3. 2017).

Budil, Ivo (2005). Teorie závislosti, kulturní determinismus a prosperita. In: Waisová, Šárka a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 33–49.

Bydžovská, Marie (nedatováno). Rozvojová politika. *Euroskop* (<https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>, 4. 2. 2017).

Cernat, Lucian a kol. (2003). The EU's Everything but Arms Initiative and the Least-developed Countries. *United Nations University* (<https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/dp2003-047.pdf>, 19. 4. 2017).

Cihelková, Eva (2003). *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie* (Praha: C. H. Beck).

Cihelková, Eva a kol. (2011). *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance* (Praha: Oeconomica).

Cihelková, Eva – Jakš, Jaroslav a kol. (2004). *Evropská integrace – Evropská unie* (Praha: Nakladatelství VŠE).

Crawford, Gordon (1996). Whither Lomé? the Mid-Term Review and the Decline of Partnership. *The Journal of Modern African Studies* 34 (3), s. 503–518.

CTA (nedatováno). *Who we are* (<http://www.cta.int/en/about/who-we-are.html>, 13. 4. 2017).

Dearden, Stephen – Salama, Clara Mira (2002). The new EU ACP partnership agreement. *Journal of International Development* 14 (6), s. 899–910.

Dušková, Lenka a kol. (2011). *Encyklopedie rozvojových studií* (Olomouc: Univerzita Palackého).

EEAS (nedatováno). *The African, Caribbean and Pacific Group of states (ACP)* ([https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/327/african-caribbean-and-pacific-group-states-acp\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/327/african-caribbean-and-pacific-group-states-acp_en), 22. 2. 2017).

Europa (2016). *Budget support: Annual report 2016* ([http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/annual-report-budget-support-2016\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/annual-report-budget-support-2016_en.pdf), 26. 2. 2017).

Europa (2013). *International Agreements*. 6. 8. 2013 ([https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/internal-agreement-11edf-2013-2020\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/internal-agreement-11edf-2013-2020_en.pdf), 26. 2. 2017).

Europa (nedatováno a). *Commission report to the ACP-EEC council of ministers on the administration of financial and technical cooperation in 1982* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51983DC0486&qid=1488021111308&from=EN>, 25. 2. 2017).

Europa (nedatováno b). *Treaty of Maastricht* ([https://europa.eu/european-union/sites/europaefiles/docs/body/treaty\\_on\\_european\\_union\\_en.pdf](https://europa.eu/european-union/sites/europaefiles/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf), 27. 2. 2017).

Europa (nedatováno c). *Treaty of Maastricht on European Union* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Axy0026>, 28. 2. 2017).

Europa (nedatováno d). *Přeferenční dovozní cla pro rozvojové země* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Acx0003>, 13. 3. 2017).

Europa (nedatováno e). *Evropský konsenzus o rozvoji* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=URISERV:r12544&from=CS>, 5. 2. 2016).

Europa (nedatováno f). *Treaty of Lisbon* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>, 25. 2. 2017).

Europa (nedatováno g). *Dohoda z Cotonou* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:r12101>, 19. 2. 2017).

European Commission (nedatováno a). *The Sustainable Development Goals* ([https://ec.europa.eu/europeaid/policies/sustainable-development-goals\\_en](https://ec.europa.eu/europeaid/policies/sustainable-development-goals_en), 5. 2. 2017).

European Commission (nedatováno b). *Relations with the EEAS, EU institutions and Member States* ([https://ec.europa.eu/europeaid/relations-eeas-eu-institutions-and-member-states\\_en](https://ec.europa.eu/europeaid/relations-eeas-eu-institutions-and-member-states_en), 14. 4. 2017).

European Commission (nedatováno c). *About International Cooperation and Development – DG DEVCO* ([http://ec.europa.eu/europeaid/general\\_en](http://ec.europa.eu/europeaid/general_en), 12. 2. 2017).

European Commission (nedatováno d). *EU delegations* ([https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/about/eu-delegations\\_en](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/about/eu-delegations_en), 6. 3. 2017).

European Commission (nedatováno e). *European Development Fund* ([http://ec.europa.eu/europeaid/funding/funding-instruments-programming/funding-instruments/european-development-fund\\_en](http://ec.europa.eu/europeaid/funding/funding-instruments-programming/funding-instruments/european-development-fund_en), 26. 2. 2017).

European Commission (nedatováno f). *Overseas Countries and Territories* ([http://ec.europa.eu/europeaid/regions/octs\\_en](http://ec.europa.eu/europeaid/regions/octs_en), 26. 2. 2017).

European Commission (nedatováno g). *ACP – Main Funding Programmes* ([http://ec.europa.eu/europeaid/regions/african-caribbean-and-pacific-acp-region/main-programmes-eu-development-assistance-african\\_en](http://ec.europa.eu/europeaid/regions/african-caribbean-and-pacific-acp-region/main-programmes-eu-development-assistance-african_en), 13. 2. 2017).

European Commission (nedatováno h). *ACP – The Cotonou Agreement* ([https://ec.europa.eu/europeaid/regions/african-caribbean-and-pacific-acp-region/cotonou-agreement\\_en](https://ec.europa.eu/europeaid/regions/african-caribbean-and-pacific-acp-region/cotonou-agreement_en), 13. 4. 2017).

European Commission (nedatováno ch). *Towards a renewed partnership with African, Caribbean and Pacific countries after 2020* ([http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-16-3885\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3885_en.htm), 13. 4. 2017).

European Parliament (2012). *Future of EU Development Policy*. 23. 10. 2012 (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0386+0+DOC+XML+V0//EN>, 13. 2. 2017).

Eurostat (nedatováno). *European currency unit* ([http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:European\\_currency\\_unit\\_\(ECU\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:European_currency_unit_(ECU)), 13. 3. 2017).

Francová, Jana (2009). *Lisabonská smlouva: Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie* (Praha: Úřad vlády České republiky).

Frisch, Dieter (2008). *The European Union's development policy*. Ecdpm (<http://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/10/PMR-15-European-Union-Development-Policy-International-cooperation-2008.pdf>, 28. 2. 2017).

Glennie, Jonathan (2011). Development co-operation: aid by any other name. *The Guardian*. 27. 7. 2011 (<https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jul/27/aid-and-development-coordination>, 8. 12. 2016).

Hokrová, Marie – Táborská, Sylva (2008). *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají* (Praha: Člověk v tísni).

Hurt, Stephen R. (2003). Co-operation and coercion? The Cotonou Agreement between the European Union and ACP states and the end of the Lomé Convention. *Third World Quarterly* 24 (1), s. 161–176.

Jelínek, Petr (2005). Rozvojová spolupráce mezi Evropským společenstvím a zeměmi Afriky, Karibské oblasti a Pacifiku. In: Waisová, Šárka a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 349–375.

- Jelínek, Petr – Plešinger, Jan (2008). Rozvojová politika evropského společenství. *Rozvojovka* (<http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-evropskeho-spolecenstvi>, 5. 2. 2017).
- Kučerová, Irah (2006). *Evropská unie: Hospodářské politiky* (Praha: Karolinum).
- Mackie, James (2008). Continuity and Change in International Co-operation: The ACP-EU Cotonou Partnership Agreement and its First Revision. *Perspectives on European Politics and Society* 9 (2), s. 143–156.
- Marinov, Eduard (2016). Impact of Economic Partnership Agreements on regional integration and trade relations. *Economic Studies* 25 (4), s. 105–126.
- Matlocha, Jan (nedatováno). Zahraniční a bezpečnostní politika. *Euroskop* (<https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>, 4. 2. 2017).
- McQueen, Matthew (1998). ACP-EU Trade Cooperation after 2000: An Assessment of Reciprocal Trade Preferences. *The Journal of Modern African Studies* 36 (4), s. 669–692.
- Millennium Project (nedatováno). *What they are* (<http://www.unmillenniumproject.org/goals/index.htm>, 9. 3. 2017).
- OECD (nedatováno a). *History* (<http://www.oecd.org/about/history/>, 9. 3. 2017).
- OECD (nedatováno b). *What we do and how* (<http://www.oecd.org/about/whatwedoandhow/>, 9. 3. 2017).
- OECD (nedatováno c). *DAC* (<http://www.oecd.org/dac/>, 9. 3. 2017).
- OECD (nedatováno d). *Total flows by donor* (<http://stats.oecd.org/>, 9. 3. 2017).
- Onguglo, Bonapas – Ito, Taisuke (2003). How to make EPAs WTO compatible? Reforming the rules on regional trade agreements. *Ecdpm* (<http://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/11/DP-40-Make-EPAs-WTO-Compatible-Reforming-Rules-Regional-Trade-Agreements1.pdf>, 23. 3. 2017).
- OSN (2015). *The Millennium Development Goals Report*. 1. 7. 2015 ([http://www.un.org/millenniumgoals/2015\\_MDG\\_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf), 9. 3. 2017).

Ramet, Valerie (2016). Všeobecný přehled rozvojové politiky. *Evropský parlament*

([http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU\\_6.3.1.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.3.1.html), 28. 2. 2017).

Rozehnalová, Naděžda – Týč, Vladimír (2008). *Vnější obchodní vztahy Evropské unie* (Brno: Masarykova univerzita).

Rozvojovka (2007). *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc* ([http://www.rozvojovka.cz/download/docs/184\\_studentska-skripta.pdf](http://www.rozvojovka.cz/download/docs/184_studentska-skripta.pdf), 4. 2. 2017).

Říchová, Blanka (2005). Rozvojová studia – předmět a metody studia. In: Waisová, Šárka a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 15–32.

Silver, Marc (2015). If You Shouldn't Call It The Third World, What Should You Call It. *NPR*. 4. 1. 2015 (<http://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2015/01/04/372684438/if-you-shouldnt-call-it-the-third-world-what-should-you-call-it>, 13. 3. 2017).

Stojanov, Robert a kol. (2008). Rozvoj. *Rozvojovka* (<http://www.rozvojovka.cz/rozvoj>, 5. 2. 2017).

Waisová, Šárka a kol. (2005). *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk).

World Bank (nedatováno). *Least developed countries: UN classification* (<http://data.worldbank.org/region/least-developed-countries:-un-classification>, 10. 3. 2017).

Zíková, Tereza (2005). Rozvojová pomoc na pozadí teorií rozvoje. In: Waisová, Šárka a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 50–72.

## 9 RESUME

Main topic of my bachelor thesis is the development policy of European Union towards states of Africa, Caribbean and Pacific. Tradition of development aid lasts since the founding European Economic Community where ACP Group was anchor. Originally group contained 18 countries, now has 79 members. The development policy of EU has undergone complicated progress. Although contractual relations with developing countries have developed since the Yaoundé Convention of 1963 its legal basis, we could find in the Maastricht Treaty of 1992. Globalization and other changes in international policy led to update cooperation. At the same time, priorities of third countries have changed as well as the meaning of developing. Developing hasn't been related only to trade and national economy but also included respect for human rights and values of democracy. This thesis is focused on transformation of EU – ACP relations and monitors evolution of relations after 1994. It answers the question – what are differences between The Lomé Convention IV. (revised in 1995) and The Cotonou Agreement (signed in 2000). I chose the method of comparison.

Result of research is to identify issues within the Lomé IV. and its subsequent solution in the Cotonou Agreement. The biggest problem was trade conditions for cooperation because of disharmony with rules of The World Trade Organisation. EU provided benefits for ACP countries and it caused discrimination of other developing countries. The Cotonou Agreement introduced trade instrument Economic Partnership Agreement (EPA) and programme Everything but Arms (EBA). Next innovation was cancellation of compensation systems STABEX and SYSMIN. There is a new for funds allocation. Other changes bear on the role of private sector, inclusion of non-governmental entities and improvement of political dialogue.

EU consider the Cotonou Agreement as the most comprehensive agreement of development policy. Although expected it Lomé IV. hasn't been so successful. European politicians could learn more about it, create new form

of cooperation and achieve a higher efficiency because of putting money into cooperation. This is in proof of fact that EU belongs to one of the largest provider of development aid.

## **10 SEZNAM PŘÍLOH**

<b>Příloha č. 1</b> – Nejméně rozvinuté země (LDCs).....	I
<b>Příloha č. 2</b> – Příspěvky členských států do 11. EDF.....	II
<b>Příloha č. 3</b> – Přehled prostředků čerpaných v období 2010 – 2015.....	IV
<b>Příloha č. 4</b> – Seznam států ACP.....	V

# Příloha č. 1

## Nejméně rozvinuté země (LDCs)

Least developed countries: UN classification

AFGHANISTAN	ANGOLA	BANGLADESH	BENIN	BHUTAN	BURKINA FASO	BURUNDI	CAMBODIA	CENTRAL AFRICAN REPUBLIC	CHAD	COMOROS	
CONGO, DEM. REP.	DJIBOUTI	EQUATORIAL GUINEA	ERITREA	ETHIOPIA	GAMBIA, THE	GUINEA	GUINEA-BISSAU	HAITI	KIRIBATI	LAO PDR	LESOTHO
LIBERIA	MADAGASCAR	MALAWI	MALI	MAURITANIA	MOZAMBIQUE	MYANMAR	NEPAL	NIGER	RWANDA	SAO TOME AND PRINCIPE	SENEGAL
SIERRA LEONE	SOLOMON ISLANDS	SOMALIA	SOUTH SUDAN	SUDAN	TANZANIA	TIMOR-LESTE	TOGO	TUVALU	UGANDA	VANUATU	YEMEN, REP.
ZAMBIA											

Zdroj: World Bank (nedatováno). Least developed countries: UN classification  
(<http://data.worldbank.org/region/least-developed-countries:-un-classification>, 10. 3. 2017).

## Příloha č. 2

### Příspěvky členských států do 11. EDF

Členský stát	Podíl příspěvku (%)	Výše příspěvku (EUR)
Belgie	3,25	991 222 306
Bulharsko	0,22	66 664 762
Česká republika	0,80	243 270 097
Dánsko	1,98	604 156 077
Estonsko	0,09	26 341 931
Finsko	1,51	460 362 995
Francie	17,81	5 433 939 212
Chorvatsko*	0,23	68 693 411
Irsko	0,94	286 774 704
Itálie	12,53	3 822 429 255
Kypr	0,11	34 050 797
Litva	0,18	55 145 696
Lotyšsko	0,12	35 423 567
Lucembursko	0,26	77 817 755
Maďarsko	0,61	187 477 674
Malta	0,04	11 595 331
Německo	20,58	6 278 073 788
Nizozemsko	4,78	1 457 204 507
Polsko	2,01	612 359 140
Portugalsko	1,20	365 092 757
Rakousko	2,40	731 402 704

Rumunsko	0,72	219 078 839
Řecko	1,51	459 832 191
Slovensko	0,38	114 751 370
Slovinsko	0,22	68 492 071
Španělsko	7,93	2 419 882 349
Švédsko	2,94	896 604 897
Velká Británie	14,68	4 477 859 817

Zdroj (upraveno autorem): Europa (2013). International Agreements. 6. 8. 2013  
([https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/internal-agreement-11edf-2013-2020\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/internal-agreement-11edf-2013-2020_en.pdf), 26. 2.  
2017).

## Příloha č. 3

### Přehled prostředků čerpaných v období 2010 – 2015

(v milionech EUR)

Region	2010	2011	2012	2013	2014	2015
západní a střední Afrika	1 010	798	921	470	459	542
jižní a východní Afrika				303	218	279
Karibik	211	77	95	125	127	77
Tichomoří	19	14	8	8	16	26

Zdroj (upraveno autorem): Europa (2016). Budget support: Annual report 2016  
([http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/annual-report-budget-support-2016\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/annual-report-budget-support-2016_en.pdf), 26. 2. 2017).

## **Příloha č. 4**

### **Seznam států ACP**

#### **List of ACP Countries**

Angola - Antigua and Barbuda - Belize - Cape Verde - Comoros - Bahamas - Barbados - Benin - Botswana - Burkina Faso - Burundi - Cameroon - Central African Republic - Chad - Congo (Brazzaville) - Congo (Kinshasa) - Cook Islands - Cte d'Ivoire - Cuba - Djibouti - Dominica - Dominican Republic - Eritrea - Ethiopia - Fiji - Gabon - Gambia - Ghana - Grenada - Republic of Guinea - Guinea-Bissau - Equatorial Guinea - Guyana - Haiti - Jamaica - Kenya - Kiribati - Lesotho - Liberia - Madagascar - Malawi - Mali - Marshall Islands - Mauritania - Mauritius - Micronesia - Mozambique - Namibia - Nauru - Niger - Nigeria - Niue - Palau - Papua New Guinea - Rwanda - St. Kitts and Nevis - St. Lucia - St. Vincent and the Grenadines - Solomon Islands - Samoa - Sao Tome and Principe - Senegal - Seychelles - Sierra Leone - Somalia - South Africa - Sudan - Suriname - Swaziland - Tanzania - Timor Leste - Togo - Tonga - Trinidad and Tobago - Tuvalu - Uganda - Vanuatu - Zambia - Zimbabwe

Zdroj: ACP (nedatováno). The ACP Group (<http://acp.int/content/secretariat-acp>, 26. 2. 2017).